

Käytännön neuvoja
PÄIHDEPALVELUIHIN
hakeutujalle ja palveluihin
päässeelle

The background is an abstract composition of geometric shapes. A large teal shape covers most of the upper and right portions. A yellow triangle is positioned on the left side, partially overlapping the teal. A light orange shape is at the bottom left, with several horizontal brushstroke-like lines extending from its right edge towards the center. A dark green shape is at the bottom right corner.

Teksti: Päihdeasiamies 2025
Taitto ja kuvitus: Kaisa Pasanen

Oppaan sisältö

Tämä opas tarjoaa tietoa päihdepalveluihin hakeutumisesta. Oppaassa käsitellään myös ratkaisukeinoja mahdollisiin ongelmatilanteisiin. Oppaan tavoitteena on auttaa päihteitä ongelmallisesti käyttävää henkilöä tai hänen läheistään löytämään ja pääsemään tarvittavan avun piiriin. On tärkeää, että tukea tarvitseva henkilö saa hyvinvointialueeltaan palveluita, hoitoa ja kuntoutusta, jotka vastaavat hänen tarpeitaan. Oikea-aikainen ja varhainen tuki estää väliinputoamia palvelujärjestelmässä sekä raskaamman tuen tarvetta.

Oppaan ohjeet on tarkoitettu täysi-ikäisille eli 18 vuotta täyttäneille.

Oppaassa käsitellään seuraavia asioita:

- Saatavilla olevat päihdepalvelut ja niihin hakeutuminen
- Yleisimmät ongelmatilanteet ja ratkaisuvaihtoehdot
- Asiakkaan ja potilaan oikeusturvakeinot
- Päihdeasiamiestoiminnan tarjoama apu
- Hyödylliset linkit ja yhteystiedot

Yleistä päihdepalveluista

Vuodesta 2023 alkaen päihdepalveluista ovat vastanneet hyvinvointialueet, jotka voivat tuottaa palvelut itse tai hankkia ne toisilta hyvinvointialueilta, yksityisiltä palveluntuottajilta tai muilta toimijoilta. Lakisääteiset palvelut on tarkoitettu myös omaisille ja läheisille.

Päihdepalvelut on järjestetty eri hyvinvointialueilla eri tavoin. Yleensä hyvinvointialueelta löytyy matalan kynnyksen palveluita, kuten päihdepoliklinikka, joihin voi hakeutua ilman lähetettä. Apua saa myös omalta terveysasemalta, työterveyshuollosta tai opiskelijaterveydenhuollosta. Vastaanotolle voi mennä yhdessä puolison tai tukihenkilön kanssa.

Alle 18-vuotiaiden päihdepalvelut järjestetään hyvinvointialueiden perhekeskuksissa, nuorisoasemilla tai muissa alaikäisille suunnatuissa päihde- ja mielen-terveyspalveluissa. Apua saa myös koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta. Oman hyvinvointialueesi palvelut löydät hyvinvointialueen nettisivuilta.

Hyvinvointialueiden yhteystiedot: stm.fi/hyvinvointialueet-kartalla

Päihdepalveluihin hakeutuminen

Jos sinulla herää huoli omasta tai läheisesi päihteidenkäytöstä, on hyvä ottaa yhteyttä oman hyvinvointialueesi päihdepalveluihin. Saat yhteyden päihdepalveluihin soittamalla päihdepalveluiden puhelinneuvontaan. Usein puheluihin vastataan tiettyinä soittoaikana. Mikäli et löydä päihdepalveluiden puhelinnumeroa, voit soittaa hyvinvointialueen puhelinvaihteeseen, josta sinut ohjataan eteenpäin. Yhteystiedot löydät oman hyvinvointialueesi nettisivuilta.

Monilla hyvinvointialueilla on mahdollisuus hakeutua suoraan päihdepalveluiden ajanvarauksettomille vastaanotoille. Vastaanotolla sosiaali- ja terveydenhuollon

ammattilainen kartoittaa tilanteesi, arvioi yhdessä sinun kanssasi tuen tarvetta ja ohjaa sinut oikeaan palveluun tai hoitoon. Tukea voidaan tarjota esimerkiksi katkaisu- ja vieroitushoitona, avohoitona, laitushoitona tai laitostuntoutuksena.

Julkiset päihdehuollon palvelut ovat pääsääntöisesti maksuttomia. Laitushoito ja -kuntoutus ovat kuitenkin maksullisia palveluita. Maksusta tulee sopia ennen hoitoon tai kuntoutukseen hakeutumista, mikäli et pysty maksamaan kustannuksia itse. Tällöin tarvitaan hyvinvointialueen myöntämä maksusitoumus. Asiakkaalta saatetaan edellyttää asiakasmaksuosuutta.

Päihdepoliklinikat ja terveysasemat ovat avoinna yleensä arkisin klo 8–16. Muina aikoina saat kiireellistä hoitoa sairaaloiden päivystyspoliklinikoilla. Ennen päivystykseen hakeutumista, soita maksuttomaan Päivystysavun numeroon 116 117. Päivystysapu palvelee kiireellisissä tilanteissa ympäri vuorokauden. Palvelu on käytössä kaikkialla Suomessa, lukuun ottamatta Lappia ja Ahvenanmaata. Päivystysavussa terveydenhuollon ammattilaiset kertovat, vaatiiko tilanteesi käynnin päivystyksessä.

Hyvinvointialueilla toimii kaikkina vuorokauden aikoina sosiaali- ja kriisipäivystys, joka tarjoaa apua kiireellisiin hätä- ja kriisitilanteisiin sekä turvaa välttämättömät ja kiireelliset palvelut. Sosiaali- ja kriisipäivystykseen voi olla yhteydessä, mikäli tilanne vaatii välitöntä arviointia ja tilanteeseen liittyy akuutti huoli ihmisen pärjäämisestä. Huolta voi olla esimerkiksi päihdeidenkäytöstä.

Kiireellisissä hätätilanteissa, joissa paikalle tarvitaan auttavia viranomaisia (poliisi, ensihoito, pelastustoimi tai sosiaalitoimi), soita hätänumeroon 112.

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry:n Päihdeneuvonta palvelee vuoden jokaisena päivänä numerossa 0800 90045. Päihdeneuvonnasta saat päihdetyön ammattilaisilta maksutonta keskusteluapua ja neuvoja hoitoon hakeutumisesta. Puhelut ovat luottamuksellisia ja voit soittaa nimettömänä.

Päihdeneuvonta: ehyt.fi/paihde-peli-info/paihdeneuvonta

Ongelmia ja ratkaisuja

Käytännöt terveydenhuollon palveluissa

Hoitoon pääsystä säädetään terveydenhuoltolaissa. Kiireelliseen hoitoon on päästävä **heti**. Kiireellisellä hoidolla tarkoitetaan mm. päihteiden käytöstä joh-
tuvaa välitöntä vieroitushoidon tarvetta. Perusterveydenhuollon kiireettömään
hoitoon on päästävä vuonna 2024 tietyn edellytyksin viimeistään **14 vuorokau-
dessa**. Vuonna 2025 aika tulee piteneään 3 kuukauteen. Erikoissairaanhoidon
tarpeen arviointi on aloitettava kolmessa viikossa lähetteen saapumisesta ja
arviointiin edellyttämät tutkimukset sekä erikoislääkärin arviointi on tehtävä
kolmessa kuukaudessa lähetteen saapumisesta. Jos tutkimuksissa todetaan,
että potilas tarvitsee erikoissairaanhoidoa, se on aloitettava viimeistään **kuudessa
kuukaudessa** hoidon tarpeen toteamisesta.

Jos oman hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden keskus tai sairaala ei pysty hoi-
tamaan sinua säädettyssä enimmäisajassa, sen on **järjestettävä mahdollisuus
päästä hoitoon muualle**, joko toiselle hyvinvointialueelle, ostopalveluihin tai
annettava palveluseteli.

Käytännöt sosiaalihuollon palveluissa

Hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvina sosiaalipalveluita ovat mm.
päihde- ja riippuvuustyö, päihde- ja riippuvuustyön erityiset palvelut sekä päi-
väkeskuspalvelu. Sosiaalihuollon toimintaa ohjaa sosiaalihuoltolaki. Sinulla on
oikeus saada kirjallinen päätös sosiaalipalvelujen järjestämisestä. Palvelutarpeen
arviointi on aloitettava **viipymättä** ja saatettava loppuun **ilman aiheetonta viivy-
tystä**. Päätös on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä ja toimeenpantava
3 kuukauden kuluessa asian vireilletulosta. Kiireellinen avun tarve tulee arvioida
välittömästi ja päätös tehtävä ja toimeenpantava **viipymättä**.

Saat sosiaalihuollon palveluita siltä hyvinvointialueelta, jossa kotikuntasi sijaitsee.
Kiireellisessä tilanteessa jokaisella hyvinvointialueella oleskelevalla henkilöllä
on oikeus saada yksilölliseen tarpeeseen perustuvat sosiaalipalvelut siten, ettei
oikeus välttämättömään huolenpitoon vaarannu.

Jos palveluihin pääsyä joutuu odottamaan pitkään, motivaation ylläpitäminen voi olla vaikeaa. Oman hyvinvointialueesi päihdepalveluista saat tarkempaa tietoa siitä, millä tavoin päihdepalvelut alueellasi toteutetaan ja mitkä ovat odotusajat.

Asiakkaan / potilaan mielipide ja itsemääräämisoikeus

Sosiaalihuollon asiakkaan asema ja oikeudet määritellään laissa. Sinulla on oikeus saada laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa. Sosiaalihuoltoa toteuttaessa itsemääräämisoikeuttasi on kunnioitettava. Sinulla on oikeus osallistua ja vaikuttaa palvelujen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Toivomuksesi ja mielipiteesi on otettava huomioon sosiaalihuoltoa toteuttaessa.

Myös terveydenhuollossa potilaan asema ja oikeudet määritellään laissa. Sinulla on oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon. Sinulle on annettava tietoa eri hoitovaihtoehdoista ja niiden vaikutuksista. Yksilölliset tarpeesi tulee ottaa hoidossa huomioon. Hoidon tulee tapahtua yhteisymmärryksessä sinun kanssasi.

Yhdenvertaisuus palveluissa

Perustuslaki turvaa jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystalvet. Perusoikeuksia ovat mm. yhdenvertaisuus ja syrjinnän kieltö.

Terveystalvetu ja on annettava yhdenvertaisesti siten, ettei ketään aseteta eri asemaan esimerkiksi terveydentilan perusteella. Terveydentilalla tarkoitetaan myös päihdesairautta. Lisäksi ikä, asumismuoto, asunnottomuus tai esimerkiksi työttömyys ei saa johtaa eriarvoiseen kohteluun.

Sosiaalihuollossa laki edellyttää turvaamaan kaikille yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalitalvet sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet.

Yksilöllinen hoito ja kuntoutus

Terveydenhuoltolain mukaan sinulla on oikeus saada hoitoa yksilöllisen tuen ja hoidon tarpeesi perusteella. Tutkimusta ja hoitoa koskeva suunnitelma on laadittava yhteisymmärryksessä sinun kanssasi ja sinulle on turvattava tarvitsemasi terveyden- ja sairaanhoidon kokonaisuus. Sinulla on subjektiivinen oikeus hoitoon, mutta ei tiettyyn hoitoon. Voit kuitenkin perustella toivomaasi hoitomuotoa omalla erityistarpeellasi.

Sosiaalihuoltolaki edellyttää yksilöllisten tarpeiden, toiveiden ja mielipiteen huomioimista sosiaalihuoltoa toteutettaessa. Sinulla on oikeus osallistua ja vaikuttaa palveluiden suunnitteluun ja toteuttamiseen. Sinulle tulee laatia asiakassuunnitelma ja sinulla on oikeus saada kirjallinen päätös sosiaalipalvelujen järjestämisestä. Jos asiakassuunnitelmaan kirjatusta sosiaalipalveluiden kokonaisuudesta poiketaan, poikkeaminen on perusteltava päätöksessä ja päätökseen on oikeus hakea muutosta.

Hyvinvointialueella tulee olla tarjolla sekä avopalveluita että laitospalveluita. Oikea palvelu ja hoito valitaan yksilöllisen tarpeesi perusteella. Hyvinvointialue ei voi perustella kielteistä päätöstä määrärahojen loppumisella.

Aiemmin toteutunut päihdehoito tai -kuntoutus ei myöskään saa olla esteenä uuden hoito- tai kuntoutujakson saamiselle, jos tarve hoidolle ja kuntoutukselle on olemassa. Karensia hoitoon tai kuntoutukseen pääsulle ei voi asettaa.

On tärkeää, että sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi tai terveydenhuoltolain mukainen hoidon tarpeen arviointi on tehty hyvinvointialueella ennen hoitoon tai kuntoutukseen siirtymistä. Hyvinvointialue ei ole velvollinen maksamaan hoidon tai kuntoutuksen kustannuksia jälkikäteen, jos hakeudut omatoimisesti hoitoon tai kuntoutukseen.

Oikeus omiin asiakas- ja potilastietoihin

Voit katsoa itseäsi koskevat tiedot Omakannasta. Mikäli et pääse Omakanta-järjestelmään, sinulla on oikeus pyytää sosiaalihuollon ja terveydenhuollon rekisterissä olevista asiakirjoista itseäsi koskevat tiedot. Terveydenhuollon ja sosiaalihuollon palveluissa neuvotaan, miten pyyntö tulee tehdä.

Sekä sosiaali- että terveydenhuollossa sinulla on oikeus pyytää virheellisten tietojen korjaamista. Oikaisupyyntö esitetään siihen sosiaali- tai terveydenhuollon toimintayksikköön, jossa olet asioinut. Useimpien hyvinvointialueiden nettisivuilta löytyy sähköinen lomake, jolla voit tehdä korjausvaatimuksen. Tarvittaessa saat apua hyvinvointialueen potilas- ja sosiaaliasiavastaavalta.

Oikeusturva

Jos olet tyytymätön sosiaalihuollon tai terveydenhuollon palveluihin, hoitoon tai kohteluun, sinun kannattaa ottaa asia ensin puheeksi siinä toimintayksikössä, jossa olet asiakkaana. Ongelma voi ratketa helposti ja nopeasti. Lisäksi tarjolla on oikeusturvakeinoja.

Muistutus

Voit puuttua puutteelliseksi kokemaasi palveluun, hoitoon tai kohteluun tekemällä muistutuksen. Saman toimintayksikön vastuuhenkilö käsittelee muistutuksesi ja antaa siihen kirjallisen vastauksen, tavallisesti noin kuukauden kuluessa. Muistutuksen tekemiselle ei ole määräaikaa, mutta se kannattaa tehdä melko pian. Tarkempia ohjeita voi kysyä toimintayksiköstä, sosiaaliasiavastaavalta tai potilasasiavastaavalta. Muistutuslomakkeita on saatavissa toimintayksiköistä ja hyvinvointialueen verkkosivuilta. Lisäksi sinun on hyvä tarkistaa, onko sosiaalihuollon palveluja ja terveydenhuollon palveluja varten erilliset lomakkeet.

Kantelu

Muistutuksen jälkeen voit jatkaa asian hoitamista tekemällä kantelun sille viranomaiselle, joka valvoo kysymyksessä olevaa toimintaa. Yleensä se on aluehallintovirasto. Tässä hiukan tiukempien kriteereiden pitää täytyä. Kantelu edellyttää, että viranomainen tai julkista hallintotehtävää hoitava on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä. Valvova viranomainen käsittelee asian ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin. Kantelun voi tehdä myös eduskunnan oikeusasiamiehelle.

Oikaisuvaatimus ja valitus

Varsinaiseen kirjalliseen hallintopäätökseen voit hakea muutosta. Päätöksen liitteenä on tarkemmat ohjeet siitä, miten muutoksenhakemus tehdään. Kun sosiaalihuollon viranhaltija on hylännyt hakemuksen esimerkiksi laitostuntouksesta, voit tehdä oikaisuvaatimuksen hyvinvointialueen toimielimelle, joka mainitaan päätöksen liitteessä olevassa ohjeessa. Jos sieltäkin saatu päätös on kielteinen, voit valittaa edelleen hallinto-oikeuteen. Joissakin tapauksissa voit valittaa vielä korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Päihdeasiameistoiminta auttaa

Päihdeasiameistoiminta neuvoo ja auttaa sinua ja läheistäsi tilanteissa, jotka koskevat päihdepalveluihin pääsyä, palveluiden aikaista kohtelua ja niihin liittyviä ongelmia. Samalla saat tietoa sinulle kuuluvista oikeuksista. Neuvonta ja apu ovat sinulle maksuttomia ja luottamuksellisia.

Sinua tuetaan hoitamaan asiaasi omatoimisesti, mutta tarvittaessa ja sinun luvallasi päihdeasiameistoinnin työntekijä voi selvittää ongelmaasi päihdepalveluiden ammattilaisen kanssa.

Tarvittaessa saat päihdeasiameistoinnista neuvontaa myös muistutuksen, kantelun, oikaisuvaatimuksen tai valituksen tekemisessä.

Apua ja tukea verkossa

- paihdelinkki.fi

Paihdelinkki-verkkopalvelu tarjoaa tietoa ja tukea päihteistä ja riippuvuuksista

- mielenterveystalo.fi/fi/paihteet

Mielenterveystalon sivuilta saat tietoa mm. päihteistä ja päihdeongelmista

- irtihuumeista.fi

Irti Huumeista ry tarjoaa valtakunnallisia vertais- ja ammattitukipalveluita huumeita käyttävien läheisille, toipuville ja huumeita käyttäville

Päihdeasiamies

Puhelin 050 4774 325

Erityisasiantuntija

Puhelin 050 4646 484

paihdeasiamies.fi

